

ผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ The Chiangkham Tai-lue's Textiles Used in Buddhism

อัษฎากรณ์ ฉัตรนันท์

Adsadakorn Chadtranan

เทศบาลเมืองพะเยา

Town Municipality of Phayao

Corresponding Author, E-mail: asadakornc11@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติความเชื่อเรื่องผ้าทอในพระพุทธศาสนา รูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ และความเชื่อเรื่องผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและเชิงคุณภาพ ซึ่งได้ค้นคว้าจากข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ คือ เอกสารบทความวิชาการ หนังสือ ตำรา เป็นต้น นอกจากนี้ ได้เก็บข้อมูลด้วยการถ่ายภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่มจากกลุ่มตัวอย่างที่เชี่ยวชาญผ้าทอไทลื้อ คือ พระภิกษุ สามเณร ปู่อาจารย์ ผู้อาวุโส ช่างทอ กลุ่มละ 5 รูป/คน ในพื้นที่ 10 หมู่บ้าน จำนวน 4 ตำบล

ผลการวิจัยพบว่า ผ้าทอที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมี 5 ลักษณะ คือ ผ้าที่บอกวัสดุใช้ทอ ผ้าที่บอกแหล่งที่มา ผ้าที่พระภิกษุใช้นุ่งห่ม ผ้าบริวารใช้สอยของพระภิกษุ และผ้าถวายเป็นเครื่องสักการะ ส่วนรูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อมี 5 ประเภท คือ ผ้าทอสำหรับพระพุทธรูป ผ้าทอสำหรับพระธรรม ผ้าทอสำหรับพระสงฆ์ ผ้าทอสำหรับเป็นเครื่องสักการะ และผ้าทออื่น ๆ เช่น ผ้าปกหน้าพระเจ้า ในด้านความเชื่อเรื่องผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาพบว่า มีความเกี่ยวข้องกับศรัทธาในพระรัตนตรัยว่า เป็นที่พึ่งอย่างแท้จริง ซึ่งสะท้อนมาจากผ้าที่สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา ผวนวกับกับความเชื่อเรื่องการให้ทาน อันถือเป็นการสร้างและสั่งสมบุญกุศลให้แก่ตนเอง และเรื่องการอุทิศบุญกุศลแก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเป็นคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ยังคงมีอิทธิพลต่อชาวไทลื้อเชียงคำตราบเท่าปัจจุบัน

คำสำคัญ: ผ้าทอไทลื้อ; ผ้าทอในพระพุทธศาสนา; ชาวไทลื้อเชียงคำ

Abstract

The objectives of this article are to study textiles in Buddhism, pattern of Chiangkham Tai-lue's textiles used Buddhism, and belief of Chiangkham Tai-lue's textiles used in Buddhism. This qualitative research is based on primary sources, such as Tipitaka and secondary sources, such as academic articles, books, texts, and so on. In addition, the data is collected from photograph, in-depth interview, and focus group discussion from sample groups, including monks, novices, Buddhist local sages, elders, and textile weavers. Each sample group is five people in ten village areas including four sub-districts.

The result is that textiles in Tipitaka have five types: 1) textile indicated woven materials; 2) textiles indicated sources; 3) textiles for monks' robes; textiles as miscellaneous cloth for monks; and textiles for paying homage. The pattern of Chiangkham Tai-lue's textiles used in Buddhism has five types: 1) textiles for the Buddha; 2) textiles for the Dhamma; 3) textiles for the Sangkha; 4) textiles for paying homage; and 5) general textiles, such as textiles for covering the Buddha's face. For belief, it is concerned with belief in triple gem which is offered for paying respect. Furthermore, it is related to donation for making merit and dedicate to themselves and ancestors. All are the traditional belief in Buddhism which is an influence to Chiangkham Tai-lue's lifestyle up until now.

Keywords: Tai-lue's Textiles; Textiles Used in Buddhism;
Tai-lue in Chiangkham

บทนำ

ผ้าเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานที่
อย่างของมนุษย์ นอกจากจะเพื่อใช้
สอยในครัวเรือนแล้ว ผ้ายังเป็นงาน

ศิลปะที่สะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิด
และยังเป็นเครื่องบันทึกเรื่องราวใน
อดีตผ่านมุมมองของสตรีผู้ทอผ้าอีก
ด้วย ผ้าทอจึงบอกเล่าเรื่องราวทาง
ประวัติศาสตร์ ทำให้เราเข้าใจวิถีชีวิต

ความเป็นอยู่ คติความเชื่อ และความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมที่ถูกถ่ายทอดผ่านเส้นพุ่งเส้นยืน ภายใต้การเดินทางที่ยิ่งใหญ่ในท่ามกลางศาสนา และการค้า (John Gillow & Bryan Sentence, 1999 อ้างใน ประไพ ทองเชิญ, 2548: 28)

วิถี พานิชพันธ์ กล่าวว่า นอกจากคนไทยจะใช้ผ้าเป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว ผ้ายังมีบทบาทในพิธีกรรมความเชื่อตลอดจนถึงพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วย และแม้ว่าหลายแห่งจะเลิกใช้ผ้าทอแบบดั้งเดิมไปแล้ว แต่ก็ยังมีอีกหลายพื้นที่ในภาคเหนือและภาคอีสาน ที่ยังคงดำรงชีวิตด้วยผ้าทอตามแบบโบราณอยู่” (วิถี พานิชพันธ์, 2547: 57) ซึ่งในวงวิชาการด้านผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ไทต่างยอมรับกันว่า กลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมการทอผ้าที่โดดเด่นมากกลุ่มหนึ่งนั่นก็คือชาวไทลื้อ (ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล, 2551: 13) โดยเฉพาะชาวไทลื้อที่อาศัยในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ยังคงรักษาเอกลักษณ์ผ้าทอโดยส่วนใหญ่ไว้ได้ ในขณะที่ชาวไทลื้อบางกลุ่มได้เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทอผ้า ตลอดจนบางกลุ่มก็เลิกกิจกรรมการทอผ้าไปแล้ว (ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล, 2551: 25-31)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาค้นคว้าเรื่องผ้าโบราณ เป็นสิ่งที่ทำได้

ยากยิ่ง เพราะขาดหลักฐานตัวอย่าง แม้จะมีข้อมูลจากวรรณกรรมแต่ก็ไม่ได้กล่าวไว้อย่างละเอียด นักวิชาการต้องคาดคะเนโดยอาศัย จิตรกรรม ประติมากรรม หรือรูปภาพโบราณในกลุ่มวัฒนธรรมใกล้เคียง (ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสมแมน, 2530: 11-12) นอกจากนี้เรื่องผ้าเรื่องเดียวยังเป็นเรื่องกว้างขวาง ซับซ้อน และมีความลึกซึ้งพิสดารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาติพันธุ์ไทและชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอุษาคเนย์อย่างมากมาย” (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544, อ้างใน นพพร พวงสมบัติ, 2547: 16) ยิ่งไปกว่านั้น จากกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้ระบบการเรียนรู้วิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิมค่อย ๆ สูญหายไป แม้ว่าจะมีการปรับตัวให้เข้ากับระบบใหม่ แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะรักษาภูมิปัญญาการทอผ้าแบบดั้งเดิมให้ดำรงอยู่ได้ (ยิ่งยง เทาประเสริฐ และอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2552: 211) ทั้งวัสดุที่ใช้ในการทอผ้าก็แปรสภาพได้ง่าย กอปรกับลักษณะดินฟ้าอากาศในภูมิภาคนี้ก็สามารถกัดกร่อนเนื้อผ้าได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ผ้าทอโบราณเกิดการชำรุดเสียหายคงเหลือหลักฐานผ้าทอต่าง ๆ น้อยมาก (ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสมแมน, 2530: 8) หากไม่รีบค้นคว้าศึกษาและอนุรักษ์ไว้ก็อาจจะ

ทำให้ภูมิปัญญาแขนงนี้สูญหายไปได้อีกในอนาคต

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อ โดยเฉพาะผ้าทอในมิติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ศึกษาในกลุ่มชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เนื่องจากเป็นแหล่งทอผ้าไทลื้อแหล่งใหญ่ อีกทั้งยังคงดำเนินกิจกรรมทอผ้าอยู่ในปัจจุบัน อนึ่งงานวิจัยเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อส่วนใหญ่เน้นไปที่เรื่องพัฒนาการ วิธีการ วัสดุอุปกรณ์ และลักษณะผ้าทอไทลื้อแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะ “ผ้าซิ่น” อันมีเป้าหมายไปในเชิงเศรษฐกิจ ส่วนเรื่องผ้าทอในพระพุทธศาสนานั้น มีกล่าวเฉพาะเรื่อง “ตุ่ง” ซึ่งก็กล่าวไว้โดยรวมในล้านนาเท่านั้น ยังไม่มีรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงเรื่องผ้าทอไทลื้อเชียงคำในมิติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประเด็นหลักในงานวิจัยชิ้นนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคติเรื่องผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษารูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ

3. เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

- 1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าถึงร่องรอยความเป็นมาของคติเรื่องผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือบทความ เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีขอบเขตเนื้อหาใน 2 ประเด็นหลัก คือ 1) รูปแบบของผ้า คือ ลักษณะทางกายภาพที่สามารถเห็นประจักษ์ได้ด้วยตา เช่น รูปร่าง รูปทรง ขนาด สี สัน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ตลอดจนที่ปรากฏ และประเภทการใช้งานของผ้าในพระพุทธศาสนา เป็นต้น

และ 2) คติความเชื่อเกี่ยวกับผ้า คือ ความเชื่อต่าง ๆ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอไทลื้อที่ใช้ในพระพุทธศาสนา

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ มีการบันทึกข้อมูลด้วยการถ่ายภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอไทลื้อในท้องถิ่น พระภิกษุสามเณร ปู่อาจารย์ (มัคนายก) ผู้อาวุโส ช่างทอผ้า กลุ่มละประมาณ 5 รูป/ท่าน ตามพื้นที่ที่กำหนด คือ แหล่งทอผ้าไทลื้อที่ยังคงดำเนินกิจกรรมทอผ้าอยู่ในปัจจุบัน อันประกอบไปด้วย 10 หมู่บ้าน ใน 4 ตำบล ดังนี้ (1) ตำบลหย่วน ได้แก่ บ้านหย่วน บ้านธาตุ บ้านแดนเมือง บ้านมาง บ้านดอนไชย (2) ตำบลเชียงบาน ได้แก่ บ้านเชียงบาน บ้านแพด บ้านทุ่งมอก (3) ตำบลฝายกวาง ได้แก่ บ้านหนอง (ลือ) (4) ตำบลภูซาง ได้แก่ บ้านสถาน (ห้วยไฟ)

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบของผ้าทอในพระไตรปิฎกปรากฏอยู่ 5 ลักษณะ คือ 1) ผ้าที่บอก

วัสดุที่ใช้ทอ เช่น ผ้าโกเชาว์ ผ้าโฆมะ ผ้าคารอง 2) ผ้าทอที่แสดงแหล่งที่มา เช่น ผ้าทอแคว้นกาสี ผ้าทอจากแคว้นพาหิติ 3) ผ้าที่ใช้นุ่งห่มของพระภิกษุ เช่น ผ้าบังสุกุล ไตรจีวร 4) ผ้าบริวารเครื่องใช้สอยของภิกษุ เช่น ผ้าปูนั่ง ผ้าเช็ดปาก และ 5) ผ้าถวายเป็นเครื่องสักการะ เช่น ผ้าเพดานและธง โดยมีคำอธิบายรูปแบบและรายละเอียดของผ้าปรากฏอยู่น้อยมากและมักแสดงเป็นเชิงอรรถขยายความซึ่งได้อ้างมาจากคัมภีร์ในชั้นนอร์รกกถาเป็นส่วนใหญ่

ส่วน คติการถวายผ้าแด่พระพุทธเจ้าหรือพระสาวก ปรากฏเฉพาะในคัมภีร์พระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎก ซึ่งโดยมากมีมูลเหตุจากความเลื่อมใสที่ผู้นั้นได้สดับรับฟังพระธรรมเทศนา แล้วจึงได้ทูลถวายผ้าพร้อมของอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งผ้าที่ทอเอง หาซื้อมา รวมทั้งการสละผ้าที่เป็นเครื่องนุ่งห่มของตนเพื่อถวายเป็นทาน และโดยมากไม่ได้ระบุอานิสงส์ที่ได้รับ เว้นแต่ในคัมภีร์ขุททกนิกาย วิจารณ์วัตถุ เปตวัตถุ และอปทาน ซึ่งจำแนกมูลเหตุและผลที่ได้รับบอกให้เห็นอย่างละเอียด โดยอานิสงส์มี 2 ระดับ คือ โลกียสมบัติและโลกุตระสมบัติ ซึ่งในคัมภีร์วิมานวัตถุส่วนใหญ่จะได้ไปเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ บางท่านได้บรรลุเป็นพระอริยบุคคล ส่วนในคัมภีร์อุป

ทานพบว่าจะได้เสวยทิพยสมบัติในเทวโลกก่อน หลังจากนั้นเมื่อได้กลับมาเกิดในมนุษยโลกจึงได้เสวยมนุษย์สมบัติอีกจำนวนมาก ได้เกิดในตระกูลที่ดี เป็นผู้มีการศึกษา เป็นคฤหบดี เป็นพระมหากษัตริย์ เป็นพระเจ้าประเทศราช จนถึงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ และได้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์ในที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม อานิสงส์เหล่านี้มีได้เกิดขึ้นเพียง เพราะการถวายผ้าอย่างเดียวนั้น ดังปรากฏชัดเจนหลายตอนว่าพระอริยบุคคลเหล่านั้นต่างก็ได้ประกอบกุศลกรรมมามากมายนับไม่ถ้วน ไม่ใช่เฉพาะแต่การถวายทาน หากแต่มีการรักษาศีลและเจริญภาวนาอีกด้วย

สำหรับ ผ้า และ สิ่ง ทอ ที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอาจจะแยกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่เป็นสมณบริขาร หรือเครื่องใช้สอยของพระภิกษุก็มี เช่น ไตรจีวร ย่อม ผ้ากราบ ตาลปัตร พูกและหมอน เป็นต้น โดยบริขารเหล่านี้มีรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย แต่โครงสร้างและประโยชน์ใช้สอยยังคงยึดตามหลักพุทธบัญญัติ อีกประการหนึ่งคือผ้าที่ใช้ถวายเป็นเครื่องบูชาของพุทธศาสนิกชน มีเช่น ผ้าพระบฏ ผ้าพระเวส ธงหรือตุ่ง เป็นต้น แม้ว่าในปัจจุบันนี้ผ้าบางอย่างได้เสื่อมความ

นิยมลงไปแล้ว เช่น ผ้าห่อคัมภีร์ แต่ก็ยังมีผ้าบางอย่างก็ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ เช่น ผ้าพระบฏ และบางอย่างก็ได้คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น พวงมาลัยและบายศรี ทำด้วยผ้าต่าง ๆ ผ้าทอเหล่านี้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามยุคสมัย มีการพัฒนาและมีวิวัฒนาการไปตามเทคโนโลยีสิ่งทอแบบสมัยใหม่ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

ในส่วนการศึกษาเรื่องรูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำในปัจจุบัน พบว่าอาจแบ่งเป็น 5 ประเภทตามการใช้งาน ได้ดังนี้ 1) ผ้าทอสำหรับพระพุทธรูป คือ ผ้าห่มพระเจ้า ผ้ามุงบน และผ้าห่มพระธาตุ 2) ผ้าทอสำหรับพระธรรม คือ ผ้าห่อคัมภีร์และผ้าปิดห่อธรรม (ธรรมาสน์) 3) ผ้าทอสำหรับพระสงฆ์ คือ ผ้าบริขารมีไว้ใช้สอยของพระสงฆ์ โดยมีที่มา 2 ทาง คือ ผ้าที่ได้มาจากการถวายทั่วไปตามประเพณี คือ ย่อม ผ้ารดอก ผ้านั่ง ผ้ามุงสังฆะ และผ้าที่ได้มาจากครัวทาน (ไทยธรรม) ซึ่งส่วนใหญ่พบเป็นผ้าเช็ดน้อย (ผ้าเช็ดหน้า) 4) ผ้าทอที่ถวายเป็นเครื่องสักการะ กล่าวคือ เป็นผ้าที่ไม่ได้มีหน้าที่เพื่อใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่จะนำไปประดับตกแต่งในพระวิหาร มี 4 ชนิด คือ ตุ่ง ผ้าจีวร (ผ้ามูญจนะ)

ผ้าเช็ดหลวง และาพระบฏ 5) ผ้าอื่น ๆ
คือ ผ้าปกหน้าพระเจ้า

รูปแบบผ้าทอในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำพบว่า มีทั้งที่เป็นผ้าทอมือและเป็นผ้าที่ตัดเย็บโดยใช้ผ้าทอจากโรงงาน โดยส่วนใหญ่พระสงฆ์และชาวบ้านไม่อาจให้คำอธิบายได้ทั้งหมด จะให้รายละเอียดได้เพียงแต่ที่มาของผ้าและการใช้งาน รวมถึงความเปลี่ยนแปลงของการใช้งานผ้าทอแบบต่าง ๆ เท่าที่จะมีความทรงจำ โดยรูปแบบลักษณะของผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ ยังคงมีเอกลักษณ์อยู่หลายอย่าง แม้ว่าผ้าทอบางอย่างจะเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ไปตามยุคสมัย แต่ก็ยังคงรูปแบบและลักษณะแบบดั้งเดิม เช่น ผ้าตุ่ง ผ้ามุงบน ผ้ามุงสังฆะ และผ้าเช็ดน้อย เป็นต้น ส่วนที่ยังคงรูปแบบและลักษณะดั้งเดิมมากที่สุดและยังคงสร้างงานด้วยการทอมือโดยใช้กี่พื้นบ้านอยู่คือ ตุ่งปราสาท และผ้าเช็ดน้อย เนื่องจากผ้าเช็ดน้อยทอได้ไม่ยาก ราคาไม่แพง จึงยังคงเป็นที่นิยมอยู่โดยทั่วไป และแม้ว่าตุ่งผ้ารูปปราสาทจะมีราคาแพงและทอได้ยาก แต่ด้วยความปรารถนาในภพภูมิที่ดีจึงยังมีความนิยมถวายกันอยู่จนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้เนื่องด้วยด้วยคติความเชื่อ และความ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าของชาว

ไทลื้อเชียงคำ ผนวกเข้ากับคติความเชื่อเรื่องการให้ทานอันถือเป็นการสร้างและสะสมบุญกุศลให้แก่ตนเอง พร้อมทั้งคติความเชื่อเรื่องการอุทิศกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วเหล่านี้ ล้วนเป็นคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ยังคงมีอิทธิพลต่อชาวไทลื้อเชียงคำอย่างมั่นคง ดังจะเห็นได้จากการถวายผ้าในประเพณีต่าง ๆ จำนวนมากมาย เช่น การตานตุ่งในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ การทานห่อผ้าหรือมณฑกในประเพณีตานธรรม การตานผ้าเช็ดน้อยหรือตุ่งผ้าในประเพณีตานก่วยสลาก เป็นต้น และเห็นได้ชัดว่าชาวไทลื้อเชียงคำยังคงยึดมั่นในพระรัตนตรัย แม้ว่าจะไม่ปรากฏออกมาจากการสัมภาษณ์ แต่ก็สะท้อนออกมาทางเครื่องสักการะต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา ดังปรากฏเป็นผ้าทอในพระพุทธศาสนาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะ ตุ่งปราสาทอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อนั้น ยังพบว่าการถวายเป็นพุทธบูชาและถวายเพื่อเป็นบุญกุศลไว้ถวายภาคหน้า ปรากฏแขวนอยู่เต็มพระวิหารในวัดของชาวไทลื้อเชียงคำ ซึ่งคติความเชื่อที่ว่าตุ่งจะช่วยดึงดูดผู้ถวายให้พ้นจากนรกไปสู่สวรรค์ที่ดีงามได้นั้น ก็ยังคงมีอิทธิพลต่อจิตใจของชาวไทลื้อเชียงคำอย่างยิ่ง

แต่อย่างไรก็ตาม ในอดีตที่ผ่านมาผ้าทอไทลื้อเชียงคำได้เปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ไปอย่างมากมาย เอกลักษณะบางอย่างถูกปรับเปลี่ยนไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางธุรกิจ จนภูมิปัญญาหลายอย่างไม่ได้ถูกสืบทอด ด้วยความเห็นว่าเป็นของยาก ใช้เวลานาน ไม่คุ้มค่ากับรายได้” ทำให้เอกลักษณ์ผ้าทอไทลื้อหลายอย่างสูญหายไป ผู้บริโภคก็ต้องการผ้าทอแบบโบราณเพราะสามารถหาซื้อผ้าที่ดีกว่า สวยงามกว่า และถูกกว่าได้ โดยทั่วไปในท้องตลาด เมื่อผู้ทอก็ไม่เห็นคุณค่า ผู้ซื้อก็ไม่นิยม การส่งเสริมผ้าทอพื้นบ้านไทลื้อก็คงเป็นไปได้ยากยิ่ง แม้ว่าผู้นำจะมีความพยายามหาทุนมาสนับสนุนสักเท่าไรก็ตาม ก็พบว่ามียผลเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ เท่านั้น

แต่ความเป็นจริงแล้ว ชาวไทลื้อเชียงคำยังมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มั่นคงมาก ดังปรากฏเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ที่กระทำตลอดทั้งปี และหากพิจารณาให้ดีจะพบว่า จำนวนผ้าทอพื้นบ้านมากมายยังถูกสั่งซื้อเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น จึงไม่ควรอย่างยิ่งที่จะละเลยโดยไม่พิจารณาเรื่องราวของผ้าทอในมิติทางพระพุทธศาสนาที่แนบแน่นอยู่กับวิถีของผ้าทอแบบพื้นบ้านของชาวไทลื้อเชียงคำ และเชื่อ

ว่า トラบใดที่ยังมีช่างที่ทอผ้าเพื่อใช้ในพระพุทธศาสนา และผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนไม่ละเลยผ้าทอไทลื้อในมิติทางพระพุทธศาสนา การฟื้นฟูผ้าทอไทลื้อเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนา ยังคงทำได้เสมอ เว้นไว้เพียงแต่ว่า ชาวไทลื้อเชียงคำได้ “หมดศรัทธาในพระพุทธศาสนา” แล้วเท่านั้นเอง

อภิปรายผล

รูปแบบของผ้าทอในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำในปัจจุบัน ยังคงแสดงถึงเอกลักษณ์และรูปแบบการทอแบบดั้งเดิม เป็นผ้าทอที่ใช้มือสอดเพิ่มเส้นด้าย หรือวัสดุอื่น ๆ ลงบนผืนผ้าในขณะทอเป็นสำคัญ ตลอดจนถึง ผ้าที่ตัดเย็บจากผ้าทอไทลื้อ หรือผ้าที่ประดับตกแต่งส่วนใดส่วนหนึ่งด้วยผ้าทอไทลื้อ โดยมีจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและคติดั้งเดิมเรื่องผ้าทอในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อันได้แก่ ผ้าไตรชุด ผ้าจีวร ผ้าบังสุกุล ฤๅยาม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าผ้าทอในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำในปัจจุบัน ยังคงสร้างงานด้วยการทอมือโดยใช้ก้นบ้าน เช่น ตุ้งปราสาท และผ้าเช็ดน้ย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทริน กุสุพลนันท (2548) ได้ทำการศึกษา การทอผ้าของกลุ่มแม่บ้าน บ้านธาตุสบแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ได้สรุปผลไว้

ตอนหนึ่งว่า การทอผ้าของชาวไทลื้อ ทั้งในอดีตและปัจจุบันยังคงใช้กี่ทอมือ เป็นอุปกรณ์หลัก ใช้วัสดุจากธรรมชาติ ทั้งฝ้ายและการย้อมสี

สรุป

วัดและชุมชนหลายแห่งมี อาคารศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านอยู่แล้ว จึงควรมีการรวบรวมและเก็บรักษาผ้า ทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมไป จากเดิม เพื่อการศึกษาเรียนรู้และเป็น มรดกตกทอดแก่คนรุ่นหลัง เพราะอาจ กล่าวได้ว่า ผ้าทอเป็นงานศิลปวัตถุทาง ศาสนาเพียงอย่างเดียวที่ฝ่ายหญิงจะ คิดสร้างขึ้นให้มีอยู่ในวัดได้ ส่วนอย่าง อื่นล้วนแต่เป็นของฝ่ายชายทั้งสิ้น นอกจากนี้พระสงฆ์ควรแสดงพระธรรม เทศนาถึงเรื่องราวการถวายนิตยภัต และ เรื่องอานิสงส์ต่าง ๆ ที่ปรากฏใน

พระไตรปิฎก อันเป็นการปลูกศรัทธา ให้มั่นคงยิ่งขึ้น ส่วนสถาบันการศึกษา ควรนำหลักสูตรการทอผ้าไทลื้ออย่าง ง่าย เช่น การประยุกต์กี่เอวแบบ ชาวเขามาพัฒนาเป็นหลักสูตรทอผ้า สำหรับเยาวชนเพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ และยังสามารถพัฒนาให้เป็นการฝึก สมาธิจากงานศิลปะได้อีกด้วย สำหรับ หน่วยงานทางด้านวัฒนธรรมควรจัดทำ เอกสารเรื่องผ้าทอในพระพุทธศาสนา ของชาวไทลื้อเชิงคำเผยแพร่ และ จัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมในเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ เยาวชนหรือผู้สนใจมีความรู้ความ เข้าใจและสร้างความภูมิใจที่ชาวไทลื้อ มีศิลปกรรมในพระพุทธศาสนาที่ เจริญรุ่งเรือง

บรรณานุกรม

- ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสมาน. (2530). *ผ้าล้านนา ยวน ลื้อ ลาว*. เชียงใหม่: โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล. (2551). *มรดกวัฒนธรรมผ้าทอไทลื้อ*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นพพร พวงสมบัติ. (2547). กระบวนการเรียนรู้ของผู้ผลิตผ้าขึ้นตีนจก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่เพื่อรักษาและสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ท่ามกลาง บริบทสังคมบริโภคนิยม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประไพ ทองเชิญ. (2548). *นี่คือผ้าทอพื้นบ้าน โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการกำหนด มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ภัทริน กุสุพลนนท์. (2548). การทอผ้าไทลื้อ กลุ่มแม่บ้านบ้านธาตุสบแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2552). ภูมิปัญญาล้านนาในมิติวัฒนธรรม. เชียงใหม่: คณะอนุกรรมการการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ.
- วิถี พานิชพันธุ์. (2547). ผ้าและสิ่งถักทอไท. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พรีนติ้งเฮาส์.